

Mariusz MIEDZIŃSKI

Akademia Pomorska w Słupsku

NIEDOSKONAŁOŚCI GUS W ZAKRESIE TURYSTYKI NA PRZYKŁADZIE BAZY NOCLEGOWEJ POLSKICH POWIATÓW NADMORSKICH

1. Identyfikacja problemu badawczego

Podstawowym oficjalnym źródłem danych dotyczących szeroko rozumianego funkcjonowania branży turystycznej dla terytorium Polski jest Główny Urząd Statystyczny w ramach zadań statystyki publicznej. Od 1 stycznia 2009 r. obowiązuje nowa organizacja pracy GUS i WUS polegająca na wprowadzeniu specjalizacji urzędów statystycznych związanej z przypisaniem poszczególnym urzędem realizacji wskazanych badań z terenu całego kraju. Przestała zatem obowiązywać dotychczasowa zasada zbierania przez urzędy wszystkich rodzajów sprawozdań tylko z obszaru danego województwa. W ramach specjalizacji w Urzędzie Statystycznym w Rzeszowie został powołany Ośrodek Statystyki Sportu i Turystyki, którego rolą jest prowadzenie i nadzorowanie badań statystycznych związanych z funkcjonowaniem turystyki i gospodarki turystycznej w Polsce i turystyki polskiej poza granicami kraju. Podstawowymi narzędziami badawczymi z zakresu wszystkich rodzajów obiektów noclegowych i obiektów gastronomicznych jest Sprawozdanie KT-1 i Sprawozdanie KT-2 (tu z 2015 r.).

Niestety, są trudności z ich wyegzekwowaniem, mimo że: „Urząd statystyczny w Rzeszowie, jako koordynator ogólnopolskiego badania statystycznego turystycznych obiektów noclegowych, przypomina o obowiązku bieżą-

cej aktualizacji wykazu obiektów świadczących usługi noclegowe w formie elektronicznej poprzez system Ewidencji Obiektów Turystycznych. Informacje pochodzące z systemu EOT wykorzystywane są do tworzenia i weryfikacji kartotek do badań turystycznych obiektów noclegowych. Stałym miesięcznym badaniem KT-1 objęte są obiekty posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych, a obiekty dysponujące maksymalnie dziewięcioma miejscami noclegowymi badane są metodą reprezentacyjną raz w roku na formularzu KT-2. Niestety obserwujemy, że osoby prowadzące działalność noclegową często uchylają się od wypełniania obowiązków sprawozdawczych, tłumacząc się brakiem czasu, małą przydatnością danych dotyczących ich obiektu, sezonowością działania itp. W związku z powyższym, zwracamy się z uprzejmą prośbą o pomoc w zakresie informowania (np. poprzez stronę internetową Państwa Urzędu lub w bezpośrednich kontaktach z podmiotami) prowadzących działalność noclegową o obowiązku przekazywania sprawozdań statystycznych na formularzach KT-1 i KT-2." (*Pismo okólne...* 2014).

W Polsce istnieje zatem istotny problem właściwego postrzegania podstawowej sprawozdawczości gospodarczej jako obowiązku obywatelskiego wynikającego z przepisów prawa, a wręcz można mówić o celowym unikaniu jego realizacji. Zgodnie z informacją przytoczoną w piśmie GUS: „Badania nie są skomplikowane merytorycznie, nie zawierają danych finansowych i wrażliwych; wymagają jedynie informacji o wykorzystaniu obiektu w danym miesiącu (liczba osób korzystających i liczba udzielonych noclegów). Ze swej strony zapewniamy, że dane uzyskane w badaniach są objęte tajemnicą statystyczną i są wykorzystywane wyłącznie do opracowań zbiorczych (art. 10 ustawy o statystyce publicznej z 29 czerwca 1995 r. – Dz. U. z 2012 r., poz. 591)” (*Pismo okólne...* 2014).

Można więc stwierdzić, że problem wiarygodności i reprezentatywności danych statystycznych GUS w stosunku do rzeczywistej skali zjawiska wynika raczej z braku chęci do współpracy z GUS i nieprzesyłania podstawowych danych do tej instytucji, gdyż formularze KT-1 i KT-2 są czytelne i przejrzyste, a ich wypełnienie jest łatwe i nie powinno stanowić jakiegokolwiek problemu dla właściciela lub zarządzającego dowolnym obiektem noclegowym.

Niezbędne jest także potwierdzenie niezwykle istotnej roli, jaką odgrywa statystyka społeczno-gospodarcza w prawidłowym funkcjonowaniu i planowaniu dalszego rozwoju gospodarczego kraju, a zwłaszcza regionów o rozwiniętych funkcjach turystycznych. Wskazania zawarte w dokumencie GUS również potwierdzają duże znaczenie statystyki społeczno-gospodar-

czej w bieżącym funkcjonowaniu poszczególnych sektorów gospodarki kraju, w tym sektora turystycznego: „Dane pozyskiwane w oparciu o badania statystyczne są ważne dla analiz rynku turystycznego, służą do działań wspierających rozwój sektora turystycznego, a także do ewaluacji projektów i działań realizowanych z wykorzystaniem funduszy UE. GUS oraz poszczególne urzędy statystyczne prezentują dane z zakresu turystyki w różnego rodzaju publikacjach oraz banku danych lokalnych.” (*Pismo okólne...* 2014).

GUS w przypadku podstawowej statystyki turystycznej – badania funkcjonowania turystycznych obiektów noclegowych, dokłada wszelkich starań, by zbierane dane były możliwie jak najbardziej reprezentatywne i wiarygodne. Trudności wynikają z niewypełniania ankiet przez ich administratorów czy właścicieli. Podejmowane próby, zachęty i wskazywanie korzyści to główna forma działań, jakie GUS może realizować dla pozyskiwania tych danych.

Podstawowym narzędziem GUS służącym badaniom funkcjonujących turystycznych obiektów noclegowych są wspomniane comiesięczne ankiety KT-1, które powinny być systematycznie wypełniane i odsyłane do GUS. Ankieta KT-1 dotyczy praktycznie wszystkich obiektów, jakie świadczą usługi noclegowe, mających co najmniej 10 miejsc noclegowych. We wspomnianym wcześniej piśmie: „w związku z pojawiającymi się podczas rejestracji danych wątpliwościami dotyczącymi rodzaju obiektu wyjaśniamy, że do obiektów zbiorowego zakwaterowania zaliczane są m.in. hotele, motele, pensjonaty, domy wycieczkowe, schroniska, ośrodki: wczasowe, kolonijne, szkoleniowe, domki turystyczne, kempingi, pola biwakowe, hostele, internaty, domy akademickie, zajazdy” (*Pismo okólne...* 2014). Można zatem stwierdzić, że sprawozdanie KT-1 powinni wypełniać właściciele wszystkich obiektów świadczących usługi noclegowe, a formularz KT-2 dotyczy wyłącznie obiektów mających 9 lub mniej miejsc noclegowych. Reguluje to Ustawa o usługach turystycznych (1997) wliczająca do tej drugiej kategorii tzw. pokoje gościnne i gospodarstwa agroturystyczne. Możliwe jest wskazanie innych obiektów noclegowych – np. ekskluzywny pensjonat na osiem miejsc spełniający wszystkie wymogi kategoryzacyjne dla tego typu obiektu. Z konstrukcji formularza KT-2 wynika, że prowadzenie wynajmu mieszkania czy drugiego domu w celach turystycznych także podlega sprawozdawczości GUS. Oznacza to, że ogromna liczba drugich domów czy drugich mieszkań w miejscowościach nadmorskich powinna znaleźć odzwierciedlenie w danych statystycznych GUS.

2. Źródła informacji o turystycznej bazie noclegowej na poziomie lokalnym

Istotne rozbieżności danych statystycznych GUS na temat funkcjonowania turystycznej bazy noclegowej, a wręcz jej bardzo duże niedoszacowanie, spowodowały potrzebę podjęcia badań podstawowych w tym zakresie. Problematyka funkcjonowania polskiej strefy nadmorskiej, zwłaszcza istotne problemy funkcjonalne, planistyczne, komunikacyjne oraz przestrzenne, skłaniają do podjęcia szczegółowych badań rozmieszczenia turystycznej bazy noclegowej. Podstawowe dane statystyczne GUS dotyczą generalnie dużych, w ogromnej większości całorocznych obiektów noclegowych w ramach tzw. obiektów zbiorowego zakwaterowania. Mniejsze obiekty, takie jak drugie domy, drugie mieszkania, pokoje gościnne, kwatery prywatne, większość pensjonatów lub obiektów nazywanych pensjonatami i innych niewielkich turystycznych miejsc zakwaterowania, nie są uwzględniane w statystykach GUS.

Istotnym źródłem informacji na temat turystycznej bazy noclegowej są ewidencje prowadzone przez gminy oraz ogólnodostępne zestawienia bazy noclegowej – wykazy obiektów noclegowych działających na terenie danej gminy. Wadą tych zestawień jest ich duża płynność, brak spójności, dowolność zapisów, problemy z aktualizacją oraz nagminne zaniżanie liczby oferowanych miejsc noclegowych.

Kolejnym źródłem pozyskiwania danych są listy obiektów funkcjonujące w ramach Lokalnych Organizacji Turystycznych, stowarzyszeń, organizacji gospodarczych działających w sektorze turystycznym, a także bardziej aktywnych lokalnych touroperatorów turystycznych współpracujących z daną jednostką samorządu terytorialnego (JST). Dane zawarte w tych bazach pozwalają weryfikować ewidencje gminne oraz stanowią lokalne bazy teleadresowe na potrzeby badań szczegółowych przy jednoczesnym zastrzeżeniu, że często także tu liczba miejsc noclegowych jest dość często zaniżana.

Ostatnim ogólnodostępnym bezpłatnym źródłem informacji na temat działającej turystycznej bazy noclegowej są różnorodne portale i strony internetowe związane lub bezpośrednio zaangażowane w promocję turystycznej bazy noclegowej. Generalnie są to portale i strony internetowe, na których właściciele i operatorzy płatnie ogłaszają swoje usługi w zakresie turystycznej bazy noclegowej, co w szczególności dotyczy obiektów bardzo małych (do 10 miejsc), małych (od 10 do 50 miejsc) i średniej wielkości (od 50 do 250 miejsc). Rzadziej prezentowane są także obiekty duże (od 250 do 500 miejsc)

i bardzo duże (od 500 do 1000 miejsc), choć pojawiały się także sporadycznie obiekty wielkie, liczące powyżej 1000 miejsc noclegowych.

Podstawową zasadą weryfikacji danych na temat turystycznej bazy noclegowej jest wskazanie działania danego turystycznego obiektu bazy noclegowej na stronach co najmniej kilku (minimum 5) różnych portali, stronach internetowych, w wykazach czy zestawieniach. Kluczowymi elementami identyfikacyjnymi, przy zachowaniu zasad poufności danych teleadresowych i danych osobowych, jest nazwa obiektu, dane osobowe właściciela obiektu, adres obiektu, liczba miejsc noclegowych, rodzaj obiektu noclegowego, liczba pokoi, zdjęcia, mapki lokalizacyjne, lista świadczonych usług towarzyszących, wyposażenie obiektu noclegowego i ewentualnie towarzyszące zaplecze gastronomiczne (zwłaszcza dla pensjonatów). Jeśli w co najmniej pięciu przypadkach na pięciu różnych portalach i stronach internetowych funkcjonuje aktualne ogłoszenie – informacja o prowadzonej noclegowej działalności turystycznej, wówczas można taki obiekt wpisać do wykazu badanej bazy noclegowej. Tworzona lista teleadresowa na potrzeby badań tej bazy obejmuje wszystkie wskazywane w sprawozdaniach obiekty noclegowe oraz drugie domy i drugie mieszkania wynajmowane w celach turystycznych. Najważniejsze są następujące informacje: rodzaj obiektu noclegowego, jego lokalizacja, liczba miejsc całorocznych i sezonowych oraz informacje o tym, czy działa zaplecze gastronomiczne. Dodatkowym elementem weryfikacyjnym jest potwierdzenie istnienia danego obiektu przez takie serwisy, jak: googlemaps, geoportal, zumi czy np. serwis mapowy Związku Powiatów Województwa Zachodniopomorskiego.

Ważnym źródłem informacji na temat spodziewanej skali zainwestowania turystycznego – w celu wyznaczania progów rozwojowych, są ogólnodostępne opracowania i dokumenty planistyczne z zakresu planowania przestrzennego i gospodarki przestrzennej (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, oceny oddziaływania na środowisko, strategie rozwojowe, polityka gospodarcza i społeczna). Część dostępnej dokumentacji pozwala na ustalenie przedziałów wielkościowych, w jakich rozwinęły się poszczególne miejscowości turystyczne, oraz przewidywany poziom dalszego rozwoju zagospodarowania turystycznego na obszarach atrakcyjnych dla osadnictwa turystycznego (w tym drugie domy i drugie mieszkania).

Ostatnim aktualnym źródłem informacji na temat rozwoju polskiej strefy nadmorskiej w zakresie wszelkich turystycznych obiektów noclegowych są portale internetowe, tj. urbanity.pl, Forum Polskich Wieżowców, oraz inne

strony poświęcone inwestycjom hotelowym czy noclegowym, czyli np. Hotelarze.pl lub PropertyNews. Są to aktualne źródła informacji na temat planowanych, rozpoczynanych, realizowanych i ukończonych inwestycji noclegowych. W przypadku pozyskania środków finansowych możliwe jest prowadzenie dalszych szczegółowych badań terenowych.

3. Propozycje weryfikacji statystyki turystycznej bazy noclegowej na poziomie lokalnym

Przeprowadzone badania oraz próba ustalenia wielkości faktycznego potencjału turystycznego na szczeblu powiatowym polskiego wybrzeża jest zadaniem niezwykle trudnym i wymagającym częściowego wykorzystywania danych szacunkowych. Potraktowanie danych statystycznych GUS jako wartości referencyjnych metodą przeliczeń bezpośrednich dla poszczególnych powiatów pozwoliło ustalić przybliżoną pracę bazy noclegowej w formie szacunkowej liczby udzielonych osobonoclegów za lata 2010–2014. Wielkości te w niektórych przypadkach są kilkakrotnie większe do oficjalnie odnotowywanych w statystyce GUS, a jednocześnie potwierdzane przez wskaźniki stopnia zagospodarowania przestrzennego, obciążenie sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej podczas sezonu letniego. Oficjalne dane statystyczne GUS dotyczące liczby miejsc noclegowych i liczby osobonoclegów (tab. 1) (*Turystyka...*, US Szczecin 2011, *Turystyka...*, US Gdańsk 2011, *Wykorzystanie turystycznych...* 2012, 2013, 2014, 2015) pozwoliły na podjęcie próby oszacowania faktycznego potencjału turystycznego powiatów nadmorskich polskiego wybrzeża i ustalenie szacunkowej liczby udzielanych osobonoclegów (tab. 2).

Ustalone podczas badań wielkości są wielokrotnie większe od oficjalnie rejestrowanych przez GUS, co może budzić pewne zastrzeżenia. Jednak przeprowadzone obliczenia opierające się na liczbie miejsc noclegowych całorocznych i sezonowych, długości efektywnego sezonu letniego oraz średniego obłożenia całorocznego i sezonowego pozwoliły uzyskać dane, które można uznać za wiarygodne.

Podstawowym parametrem umożliwiającym przeprowadzenie obliczeń realnej liczby udzielanych osobonoclegów jest ustalenie efektywnego czasu trwania sezonu stanowiącego podstawę liczby udzielanych osobonoclegów zarówno w sezonowej, jak i całorocznej bazie noclegowej. Dane statystyczne

Tab. 1. Miejsca noclegowe oraz udzielone osobonoclegi według danych GUS i badań własnych w latach 2010–2014 dla polskich powiatów nadmorskich

Powiaty	Liczba miejsc całorocznych wg GUS						Liczba miejsc sezonowych wg GUS						Długość sezonu	
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011		2012
Świnoujście	5 695	4 659	6 465	6 855	6 511	8 510	7 777	9 703	10 132	9 466	75			
Kamieński	5 506	5 730	6 480	6 077	6 096	16 451	18 716	18 762	18 766	18 091	60			
Grzyficki	6 260	5 736	5 937	5 870	5 365	17 374	17 463	18 063	18 231	18 819	55			
Kołobrzesci	12 809	12 900	14 123	14 395	15 153	23 343	21 858	25 353	26 185	27 818	75			
Koszaliński	2 685	3 250	3 016	3 672	3 495	10 738	12 064	13 874	14 816	15 732	55			
Ślawieński	3 251	3 137	3 803	3 811	4 103	12 186	11 687	14 238	13 398	13 015	50			
Ślupski	3 406	3 306	3 661	3 826	3 775	11 160	9 714	11 282	11 576	11 828	50			
Leborski	1 764	1 658	1 649	1 704	1 849	8 625	8 491	9 880	9 442	9 956	45			
Wejherowski	944	1 040	1 476	1 559	1 549	1 250	1 194	2 296	2 239	2 360	50			
Pucki	5 999	5 305	6 013	5 716	5 503	13 856	14 690	19 684	21 062	21 215	50			
Gdynia	1 914	1 777	2 019	2 028	2 010	2 732	2 715	2 680	2 893	2 778	70			
Sopot	3 031	2 808	3 355	3 282	3 395	3 944	3 499	3 426	3 380	3 475	75			
Gdańsk	7 544	7 637	9 253	9 023	9 795	12 372	12 344	13 417	12 926	13 376	75			
Nowodworski	1 389	1 443	2 296	1 961	2 128	8 869	8 848	10 478	10 878	11 794	40			
Razem	62 197	60 386	69 546	69 779	70 727	151 410	151 060	174 136	175 924	179 723				

Powiaty	Liczba osobonoclegów wg GUS (mln)						Liczba osobonoclegów całorocznych wg badań własnych						Długość sezonu	
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011		2012
Świnoujście	0,939	0,971	1,292	1,417	1,455	0,300	0,388	0,565	0,657	0,745	75			
Kamieński	1,088	1,259	1,340	1,369	1,416	0,100	0,136	0,154	0,243	0,331	60			
Grzyficki	1,113	1,066	1,081	1,050	1,171	0,157	0,105	0,088	0,048	0,136	55			
Kołobrzesci	3,189	3,451	3,683	3,857	4,236	1,438	1,811	1,782	1,893	2,149	75			
Koszaliński	0,777	0,880	0,983	0,969	1,026	0,187	0,216	0,220	0,154	0,161	55			
Ślawieński	0,941	0,922	1,101	1,065	1,073	0,332	0,337	0,389	0,395	0,422	50			
Ślupski	0,828	0,809	0,863	0,901	0,903	0,270	0,323	0,299	0,322	0,312	50			
Leborski	0,535	0,482	0,513	0,471	0,522	0,147	0,100	0,069	0,047	0,073	45			
Wejherowski	0,103	0,118	0,152	0,167	0,178	0,040	0,058	0,037	0,055	0,060	50			
Pucki	1,016	0,989	1,156	1,174	1,264	0,324	0,255	0,172	0,121	0,203	50			
Gdynia	0,259	0,246	0,242	0,270	0,269	0,067	0,056	0,054	0,067	0,075	70			
Sopot	0,607	0,566	0,592	0,606	0,686	0,311	0,304	0,335	0,352	0,426	75			
Gdańsk	1,045	1,243	1,467	1,537	1,689	0,117	0,317	0,460	0,568	0,685	75			
Nowodworski	0,371	0,390	0,468	0,507	0,533	0,016	0,036	0,049	0,072	0,061	40			
Razem	12,809	13,393	14,934	15,359	16,419	3,806	4,445	4,673	4,993	5,838				

Źródło: oficjalne dane statystyczne GUS za lata 2010–2014; opracowanie i obliczenia własne.

Tab. 2. Miejsca noclegowe i udzielone osobonoclegi obliczone na podstawie danych GUS oraz badań autora w latach 2010–2044 dla polskich powiatów nadmorskich

Powiaty	Liczba miejsc całorocznych wg badań własnych										Liczba miejsc sezonowych wg badań własnych										Długość sezonu
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014						
Świnoujście	16 603	16 941	17 287	17 640	18 000	22 137	22 589	23 050	23 520	24 000	75										
Kamieński	19 958	20 160	20 364	20 569	20 777	33 459	33 796	34 138	34 483	34 831	60										
Grzyficki	16 330	16 495	16 662	16 830	17 000	34 581	34 931	35 284	35 640	36 000	55										
Kołobrzesci	66 412	67 767	69 150	69 848	70 554	84 714	85 569	87 316	89 098	90 916	75										
Koszaliński	23 054	23 287	23 522	24 002	24 492	32 194	32 851	33 183	33 518	33 857	55										
Stawieński	17 977	18 158	18 342	18 527	18 714	20 619	20 827	21 038	21 250	21 465	50										
Ślępski	15 877	16 037	16 199	16 363	16 528	20 560	20 767	20 977	21 189	21 403	50										
Leborski	7 679	7 757	7 835	7 914	7 994	10 445	10 550	10 657	10 764	10 873	45										
Wełtherowski	7 165	7 237	7 311	7 384	7 459	10 048	10 149	10 252	10 355	10 460	50										
Pucki	9 606	9 703	9 801	9 900	10 000	24 015	24 257	24 503	24 750	25 000	50										
Gdynia	2 882	2 911	2 940	2 970	3 000	4 803	4 851	4 901	4 950	5 000	70										
Sopot	5 402	5 457	5 512	5 568	5 624	10 176	10 278	10 382	10 487	10 593	75										
Gdańsk	13 836	14 118	14 406	14 700	15 000	27 671	28 236	28 812	29 400	30 000	75										
Nowodworski	9 606	9 703	9 801	9 900	10 000	19 212	19 406	19 602	19 800	20 000	40										
Razem	232 386	235 731	239 131	242 116	245 142	354 633	359 060	364 093	369 205	374 398											
Powiaty	Liczba osobonoclegów wg badań własnych (młn)										Liczba osobonoclegów całorocznych wg badań własnych										Długość sezonu
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014						
Świnoujście	2,536	3,106	3,238	3,454	3,859	0,876	1,412	1,510	1,690	2,059	75										
Kamieński	2,372	2,507	2,533	2,892	3,217	0,364	0,479	0,485	0,823	1,127	60										
Grzyficki	2,312	2,224	2,187	2,097	2,410	0,410	0,303	0,247	0,137	0,430	55										
Kołobrzesci	13,809	15,932	15,273	15,869	16,826	7,455	9,515	8,724	9,187	10,007	75										
Koszaliński	3,375	3,356	3,541	2,848	2,987	1,604	1,550	1,716	1,004	1,125	55										
Stawieński	2,864	2,995	2,929	2,984	2,998	1,833	1,953	1,877	1,922	1,925	50										
Ślępski	2,286	2,607	2,372	2,435	2,435	1,258	1,568	1,323	1,376	1,365	45										
Leborski	1,109	0,942	0,807	0,701	0,807	0,639	0,467	0,327	0,216	0,318	45										
Wełtherowski	0,807	0,914	0,698	0,779	0,812	0,305	0,406	0,186	0,261	0,289	50										
Pucki	1,719	1,679	1,505	1,446	1,618	0,518	0,466	0,280	0,209	0,368	50										
Gdynia	0,438	0,431	0,422	0,445	0,462	0,101	0,091	0,079	0,099	0,112	70										
Sopot	1,317	1,361	1,330	1,384	1,500	0,554	0,590	0,551	0,597	0,705	75										
Gdańsk	2,290	2,704	2,878	3,130	3,300	0,215	0,587	0,717	0,925	1,050	75										
Nowodworski	0,881	1,021	0,992	1,155	1,087	0,112	0,245	0,207	0,363	0,287	40										
Razem	38,114	41,780	40,704	41,620	44,318	16,245	19,633	18,228	18,809	21,167											

Źródło: obliczenia własne na podstawie oficjalnych danych statystycznych GUS za lata 2010–2014; opracowanie własne.

GUS dotyczące liczby sezonowych miejsc noclegowych pozwoliły na określenie średniego corocznego obłożenia pozasezonowego. Statystyka GUS obejmująca całoroczne i sezonowe miejsca noclegowe oraz liczbę osobonoclegów została uzupełniona efektywną liczbą dni sezonu letniego oraz liczbę dni wynajmu pozasezonowej (całorocznej) bazy noclegowej. Dane te pozwoliły z kolei na obliczenie liczby osobonoclegów udzielanych w badanej bazie noclegowej.

Podstawą obliczeń rzeczywistych osobonoclegów w turystycznej bazie noclegowej jest zebranie danych wyjściowych GUS dla określonego powiatu – miejscowości lub rejonu turystycznego (liczba miejsc całorocznych, liczba miejsc sezonowych, ogólna liczba osobonoclegów). Na poziomie lokalnym (skala powiatu) na podstawie struktury bazy noclegowej oraz charakteru badanego powiatu (tab. 3) należy ustalić długość trwania efektywnego sezonu letniego (np. dla Świnoujścia – 75 dni).

Tab. 3. Szacowanie długości trwania sezonu letniego oraz obliczanie średniego obłożenia pozasezonowego

Powiaty	Sezon kąpielowy	Długość realnego obłożenia obiektów sezonowych (wg miesięcy)				Rodzaje głównej bazy noclegowej oraz średnie obłożenie pozasezonowe (2014 r.)	liczba dni
	liczba dni	VI	VII	VIII	liczba dni		
Świnoujście	65	20	30	25	75	hotele, sanatoria, apartamenty	114
Kamieński	66	10	30	20	60	apartamenty, hotele, ow	54
Gryficki	68	10	25	20	55	kwatery prywatne, ow	43
Kołobrzeski	69	20	30	25	75	sanatoria, hotele, apartamenty, 2.d.	142
Koszaliński	73	10	25	20	55	kwatery prywatne, ow, apartamenty	46
Sławieński	63	5	25	20	50	kwatery prywatne, sanatoria, ow	103
Słupski	53	5	25	20	50	kwatery prywatne, ow, sanatoria	83
Lęborski	52	0	25	20	45	kwatery prywatne, ow	40
Wejherowski	50	5	25	20	50	ow, kwatery prywatne	31
Pucki	46	5	25	20	50	ow, kwatery prywatne	18
Gdynia	71	15	30	25	70	kwatery prywatne, hotele	37
Sopot	64	20	30	25	75	hotele, apartamenty, 2.d., sanatoria	125
Gdańsk	60	20	30	25	75	hotele, apartamenty, 2.d.	70
Nowodworski	55	5	25	15	40	ow, kwatery prywatne	29

Objaśnienia: ow – ośrodek wypoczynkowy, 2.d. – drugie domy.

Źródło: J. WYRZYKOWSKI (1984). Szacunki i obliczenia własne, w tym: średnie obłożenie pozasezonowe = liczba osobonoclegów pozasezonowych / liczba miejsc noclegowych całorocznych.

Następnie należy określić:

- 1) **liczbę osobonoclegów sezonowych według obliczeń własnych**, przyjmując liczbę miejsc noclegowych sezonowych według GUS pomnożoną przez średnią długość sezonu letniego, czyli: $9466 \text{ miejsc} \times 75 \text{ dni} = 0,710 \text{ mln}$ (por. tab. 1);
- 2) **liczbę osobonoclegów pozasezonowych**, przyjmując liczbę osobonoclegów ogółem według GUS minus liczbę osobonoclegów sezonowych według obliczeń własnych, czyli: $1,455 \text{ mln} - 0,710 \text{ mln} = 0,745 \text{ mln}$ (por. tab. 2).
- 3) **średnie obłożenie pozasezonowe**, przyjmując liczbę osobonoclegów pozasezonowych podzieloną przez liczbę miejsc pozasezonowych według GUS, czyli: $0,745 \text{ mln} / 6\,511 \text{ miejsc} = 114 \text{ dni}$ (por. tab. 3).

Po ustaleniu powyższych wartości na podstawie określonej w wyniku badań bazy noclegowej należy obliczyć:

- 1) **liczbę osobonoclegów sezonowych**, przyjmując liczbę miejsc noclegowych sezonowych pomnożoną przez średnią długość sezonu letniego, tj.: $24\,000 \text{ miejsc} \times 75 \text{ dni} = 1,800 \text{ mln}$ (por. tab. 2);
- 2) **liczbę osobonoclegów całorocznych**, przyjmując liczbę miejsc noclegowych całorocznych pomnożoną przez średnie obłożenie pozasezonowe, tj.: $18\,000 \text{ miejsc} \times 114 \text{ dni} = 2,059 \text{ mln}$ (por. tab. 2).
- 3) **ogólną liczbę osobonoclegów**, przyjmując liczbę osobonoclegów sezonowych dodaną do liczby osobonoclegów pozasezonowych, tj.: $1,800 \text{ mln} + 2,059 \text{ mln} = 3,859 \text{ mln}$ (por. tab. 2).

Wymóg kwantyfikowalności i porównań zebranych danych statystycznych dla całego obszaru badań (region turystyczny wybrzeże) sprawia, że jako dane wyjściowe należy traktować oficjalną statystykę GUS.

Bardzo intensywny rozwój turystycznej bazy noclegowej w większości gmin i miejscowości zlokalizowanych bezpośrednio nad Morzem Bałtyckim oraz potwierdzone w badaniach znaczące niedoszacowanie zbiorczych danych GUS, połączone z bardzo dużym stopniem rozwoju małych obiektów noclegowych, stanowi uzasadnienie konieczności traktowania oficjalnych danych statystycznych GUS w zakresie liczby miejsc noclegowych oraz liczby udzielonych osobonoclegów jako oficjalnego minimalnego miernika pojemności bazy noclegowej i „wykonanej pracy noclegowej” w turystycznych obiektach noclegowych (liczba osobonoclegów w turystyce traktowana analogicznie do liczby tonokilometrów czy pasażerokilometrów w transporcie).

Dane statystyczne GUS dla sektora turystycznego można także traktować jako bardzo rozbudowaną reprezentacyjną próbę badawczą obejmująca od 20–30% do nawet 90% liczby udzielonych osobonoclegów wykazywanych na poziomie lokalnym i powiatowym.

Dzięki porównywalności danych dla całego wybrzeża oraz liczbom osobonoclegów za ostatnie pięć lat według powiatów możliwe jest wskazanie trendu 5-letniego w formie nie tylko wielkości bezwzględnych, ale także wzrostów lub spadków w procentach w stosunku do roku poprzedniego. Odnotowywane wielkości procentowe służą do wyznaczania faktycznego wzrostu lub spadku znaczenia danego powiatu ziemskiego lub grodzkiego pod względem liczby udzielanych osobonoclegów. Ze względu na zróżnicowany czas pobytu turystów w gminach/powiatach o funkcjach uzdrowiskowych czy wypoczynkowych istotne jest także ustalenie na podstawie danych GUS realnego dla danego powiatu stopnia obłożenia bazy noclegowej (realna liczba średniorocznie udzielonych osobonoclegów/realna liczba dostępnych miejsc noclegowych) czy liczby dni w roku, podczas których całoroczna baza noclegowa jest w pełni wykorzystywana do celów noclegowych. Ważne jest także ustalenie (szacunkowe) na podstawie danych GUS liczby dni trwania tzw. czasu sezonu letniego, w tym przypadku dla pasa nadmorskiego. W kilku powiatach nadmorskich o typowo sezonowej funkcji turystycznej efektywny czas sezonu wynosi 40–45 dni, a w Sopocie, Gdańsku, Świnoujściu czy w powiecie kołobrzeskim sięga on nawet 75 dni (tab. 3). Warunki klimatyczne strefy nadmorskiej istotnie determinują najwyższy poziom wykorzystania turystycznej bazy noclegowej w powiatach uzdrowiskowych (Kołobrzeski, Świnoujście, Sopot) i znacznie mniejsze wykorzystanie bazy noclegowej w powiatach ziemskich o charakterze rekreacyjno-wypoczynkowym (koszaliński, nowodworski, lęborski, pucki) (tab. 3).

Wskazywana w wyniku badań i szacunków baza sezonowa, ze względu na długość sezonu kąpielowego oraz długość okresu wakacyjnego, jest wykorzystywana w pełni tylko przez ok. dwa miesiące (50–60 dni). Do badań statystycznych przyjęto, że podstawowa liczba udzielonych osobonoclegów w danym powiecie wynika z wielkości czynnej w czasie sezonu letniego (lipiec–sierpień) bazy noclegowej, przy jej średnim obłożeniu wynoszącym około 83,3% (60 dni sezonu stanowi odpowiednik pełnego obłożenia przez 50 dni). Dla najmniej atrakcyjnych powiatów funkcjonowanie typowo sezonowej turystycznej bazy noclegowej ograniczone zostało do około 50 dni w roku (60 dni sezonu). Sezonowa baza noclegowa najlepszych destynacji

turystycznych funkcjonuje przez około 75 dni, czyli sezon trwa tam do 90 dni (Kołobrzeg, Świnoujście, Sopot – od połowy czerwca do pierwszej połowy września). Przyjęte w badaniach ograniczenia zabezpieczają przed przeszacowaniem czynnej w okresie sezonu letniego nadmorskiej bazy noclegowej.

Do szacowania faktycznego potencjału turystycznego bazy noclegowej punktem wyjścia są dane statystyczne GUS (liczba miejsc noclegowych, liczba udzielonych osobonoclegów oraz średnie roczne obłożenie całorocznej bazy noclegowej w poszczególnych powiatach grodzkich i ziemskich wybrzeża). Opierając się na danych statystycznych GUS dotyczących liczby miejsc noclegowych i liczby osobonoclegów można ustalić oraz oszacować potencjał noclegowy i pracę wykonaną przez bazę noclegową odzwierciedloną liczbą udzielonych osobonoclegów (liczba noclegów pomnożona przez liczbę osób). Szczegółowe dane statystyczne GUS na przykładzie powiatów nadmorskich obejmują lata 2010–2014, dzięki czemu możliwe jest wskazanie trendu dotyczącego liczby udzielonych osobonoclegów (por. tab. 1 i 2).

Liczba osobonoclegów w poszczególnych latach pozwala stwierdzić, czy dany powiat ma stały trend wzrostowy, czy następowały spadki, czy jest w nim stagnacja. Ustalenie trendu rozwoju funkcji turystycznej tylko na podstawie zmian liczby miejsc noclegowych należy uznać za wadliwe ze względu na znaczne wahania danych statystycznych GUS. Liczba udzielonych osobonoclegów, a zwłaszcza liczba miejsc noclegowych według danych GUS, jest znacząco zaniżona. Stwierdzona w wyniku badań liczba osobonoclegów pozwala z kolei na ustalenie bliższy rzeczywistości potencjał turystyczny poszczególnych powiatów nadmorskich. Umożliwia to także określenie roli sektora turystycznego w strukturze gospodarczej powiatów nadmorskich i wskazania znaczenia turystyki w tworzeniu PKB na poziomie powiatowym. Obliczając faktyczną liczbę osobonoclegów w poszczególnych latach według powiatów nadmorskich w korelacji z przeciętnym wzrostem gospodarczym możliwe jest wskazanie powiatów, w których udział sektora turystycznego w ogólnym potencjale gospodarczym zwiększa się, a w których maleje. Istotne jest także przyjęcie bezpiecznej skali corocznego przyrostu wielkości bazy noclegowej szacowane dla danego roku (wyniki badań na rok 2014) na poziomie od 1% (powiaty średnio atrakcyjne) do 2% rocznie (powiaty i miasta najatrakcyjniejsze dla inwestycji turystycznych i sektora turystycznego). By uniknąć przeszacowania potencjału noclegowego należy przyjąć, że wskaźniki przyrostu bazy noclegowej powinny być 2-krotnie niższe od średniorocznego wzrostu gospodarczego. Dla celów korekcyjnych

ważne jest uwzględnienie przyrostu zasobów mieszkaniowych w metrach kwadratowych.

Możliwe jest także oszacowanie przybliżonych wydatków osób korzystających z osobonoclegów w poszczególnych powiatach i wskazanie kwotowe wielkości dochodów kreowanych przez sektor turystyczny.

5. Podsumowanie

Dane statystyczne dotyczące liczby udzielanych osobonoclegów publikowane przez GUS dla powiatów polskiego wybrzeża za ostatnie pięć lat (2010–2014) pozwalają na ustalenie trendów oraz wskazanie znaczenia poszczególnych powiatów i miast na prawach powiatu pod względem wykonywanej pracy sektora noclegowego. Na polskim wybrzeżu kluczową rolę odgrywają powiaty o charakterze uzdrowiskowym, na terenie których funkcjonują duże statutowe uzdrowiska (kołobrzeski, Świnoujście) oraz takie, gdzie występują gminy o dominującej funkcji turystycznej dysponujące rozbudowaną bazą noclegową (kamieński, gryficki, pucki) lub wyróżniające się wysoką atrakcyjnością turystyczną (np. Gdańsk).

W ciągu ostatnich pięciu lat następuje znacząca zmiana stopnia wykorzystania bazy noclegowej w poszczególnych powiatach nadmorskich. Część powiatów nadmorskich charakteryzuje się znaczącym wydłużeniem czasu działalności sezonowej i pozasezonowej oraz istotnymi różnicami długości trwania sezonu letniego, z zachowaniem zasady 75–80-procentowego obłożenia miejsc noclegowych (od 40 dni pełnego obłożenia w powiecie nowodworskim do nawet 75 dni w Świnoujściu, kołobrzeskim czy Sopocie). Czas trwania sezonu letniego wynosi zatem od 40–50 dni (jeden tydzień po zakończeniu roku szkolnego do ostatniego tygodnia sierpnia) do ok. 75 dni (od drugiej połowy czerwca do początku września). Zróżnicowanie to zależy od rangi miejscowości czy podregionu turystycznego, wielkości i standardu bazy noclegowej oraz popularności i skali ruchu turystycznego.

Możliwe jest wskazanie kilku istotnych problemów dotyczących badań turystycznej bazy noclegowej na przykładzie polskiego wybrzeża:

1. Prowadzone przez wiele lat badania potwierdzają ogromny stopień rozbieżności między oficjalnymi wynikami badań GUS a rzeczywistą skalą działalności wszelkiego rodzaju turystycznych obiektów noclegowych.

2. W skali dużych regionów turystycznych kraju (region nadmorski, region karpacki, region sudecki, region warszawski czy krakowski) rozbieżności mogą sięgać nawet 200–300%.

3. Na poziomie mniejszych rejonów turystycznych (np. tatrzański, kołobrzeski, woliński) i większych miast (Świnoujście, Kołobrzeg, Sopot) rozbieżności mogą sięgać kilkuset procent. W przypadku pojedynczych dużych wiejskich miejscowości turystycznych skala niedoszacowania danych statystycznych GUS może w skrajnych przypadkach osiągnąć wartości kilkunastokrotne (np. Grzybowo, Sianożęty) (MIEDZIŃSKI 2011, 2012).

4. Podstawową przyczyną tak dużych niedoszacowań danych statystycznych GUS jest bardzo duża liczba drugich domów i drugich mieszkań w połączeniu z wielką liczbą niezgłaszanych pokoi gościnnych, kwater prywatnych i innych obiektów noclegowych, w których zgłaszana w ewidencji gmin liczba miejsc noclegowych wynosi mniej niż 9.

5. Odrębnym zjawiskiem, o którym należy wspomnieć jest również zgłaszanie do ewidencji gminnej obiektu noclegowego (np. pokoje gościnne) przy jednoczesnej informacji, że liczy on dziewięć lub mniej miejsc noclegowych, podczas gdy faktycznie obiekt ten na stronie internetowej czy w ogłoszeniach o wynajmie turystycznym dysponuje znacznie większą liczbą miejsc noclegowych, większą liczbą pokoi oraz rozbudowanym zapleczem świadczonych usług (MIEDZIŃSKI 2011, 2012).

6. Nagminnym problemem jest także masowo stosowana nazwa pensjonat, podczas gdy np. według danych GUS na terenie wybranej gminy o rozbudowanych funkcjach turystycznych działa tylko jeden pensjonat. Ten rodzaj obiektu noclegowego kwalifikowany jest bowiem jako mały, liczący mniej niż dziewięć miejsc noclegowych.

7. Istotnym zagadnieniem jest także dowolność stosowania nazewnictwa obiektów turystycznych oraz problemy z klasyfikacją niektórych obiektów według zapisów i wymogów ustawy o usługach turystycznych lub formularzy KT-1 i KT-2.

8. Listę trudności, jakie występują w badaniach turystycznych obiektów noclegowych dopełnia duża rozpiętość danych statystycznych GUS oraz problemy z pozyskiwaniem danych szczegółowych na temat funkcjonowania turystycznej bazy noclegowej w Polsce.

9. Dane statystyczne GUS dla turystycznej bazy noclegowej są bardzo rozbudowaną próbą statystyczną o szacunkowym przedziale od 20–30% (gminy i powiaty o dominującej funkcji turystycznej i przewadze małej

i drobnej bazy noclegowej) do 90% (duże miasta, w których funkcja turystyczna ma charakter drugorzędny lub wspomagający).

10. Mimo istotnych trudności dalsze prowadzenie badań może pozwolić na ustalenie wskaźnika poziomu rozwoju sektora turystycznego dla polskiego wybrzeża, a perspektywicznie mógłby to być istotny wskaźnik ocen rozwoju sektora turystycznego dla polskiej strefy nadmorskiej (podobnie jak wskaźnik PMI dla przemysłu czy usług w Polsce, albo produkcji przemysłowej okręgu Chicago czy Wschodniego Wybrzeża w USA) przy założeniu, że sektor turystyczny w większości powiatów nadmorskich stanowi co najmniej kluczową lub dominującą część ich gospodarki (np. powiaty kołobrzeski, kamieński, pucki, Świnoujście). Wskaźnik taki mógłby opierać się na kombinacji liczby osobonoclegów i szacunkowych dochodów sektora turystycznego dla polskiej strefy nadmorskiej.

Stwierdzona w wyniku badań liczba udzielonych osobonoclegów w skali całego wybrzeża jest tylko o $\frac{1}{3}$ mniejsza od oficjalnych danych GUS dla całego kraju i osiągnęła w 2014 r. 44 mln (w 2014 r. według GUS w Polsce odnotowano łącznie 66,6 mln osobonoclegów).

Wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają poważną skalę niedoszacowania funkcjonującej bazy noclegowej i potwierdzają pilną konieczność dalszego gromadzenia danych przez GUS. Kluczowym elementem badań funkcjonowania bazy noclegowej kraju w skali lokalnej, regionalnej i ponadregionalnej powinna być bardzo liczna, drobna i w znacznej części nigdzie nieewidencjonowana prywatna baza noclegowa.

Bibliografia

- MIEDZIŃSKI M., 2011, *Kołobrzeg jako centrum turystyki uzdrowiskowo-wypoczynkowej po 20 latach przemian ustrojowych (1989–2009)*, [w:] *Turystyka polska w latach 1989–2009*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 115–126.
- MIEDZIŃSKI M., 2012, *Miasto Kołobrzeg wiodącym uzdrowiskiem Polski i jednym z centrów turystycznych kraju*, [w:] (red.) E. Rydz (red.), *Ekonomiczne i organizacyjne aspekty funkcjonowania polskich uzdrowisk*, Wyd. Akademii Pomorskiej, Słupsk, 2012, s. 139–150.
- Pismo ogólne ogólnopolskie w sprawie badania statystycznego turystycznych obiektów noclegowych*, US w Rzeszowie, 19.05.2014 r.; <http://www.stat.gov.pl/rzesz>.
- Sprawozdanie o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego KT-1, GUS, 2015.
- Sprawozdanie o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego KT-2, GUS, 2015.
- Turystyka w województwie zachodniopomorskim w 2010 roku*, 2011, opracowanie sygnałne, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin.
- Turystyka w województwie pomorskim w 2010 roku*, 2011, opracowanie sygnałne, Urząd Statystyczny w Gdańsku, Gdańsk.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o usługach turystycznych (Dz.U. 1997, Nr 133, poz. 884); opracowano na podstawie: Dz. U. z 2014 r., poz. 196, 822, z 2015 r., poz. 390.

Wykorzystanie bazy noclegowej zbiorowego zakwaterowania w 2011 roku, Wydział Statystyki Turystyki i Sportu w Departamencie Badań Społecznych i Warunków Życia GUS, materiał na konferencję prasową 26 marca 2012 roku.

Wykorzystanie bazy noclegowej zbiorowego zakwaterowania w 2012 roku, Wydział Statystyki Turystyki i Sportu w Departamencie Badań Społecznych i Warunków Życia GUS, materiał na konferencję prasową 22 marca 2013 roku.

Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych w 2013 roku, Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, notka informacyjna na konferencję prasową 25 marca 2014 roku.

Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych w 2014 roku, Główny Urząd Statystyczny, Wydział Statystyki Turystyki i Sportu w Departamencie Badań Społecznych i Warunków Życia GUS.

WYRZYKOWSKI J., 1984, *Optymalne okresy użytkowania turystycznego walorów wypoczynkowych środowiska przyrodniczego Polski*, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, 656.